

Lakialoite 67

Jaakko Laakso /vas ym.: Lakialoite laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan siviilipalveluslakiin muutoksia. Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan siviilipalvelusaika tulisi lyhentää vastaamaan aseellisessa palveluksessa olevien varusmiesten uusia lyhennettyjä palvelusaikoja. Asevelvollisuuslain 1.7.1998 voimaan tulevan muutoksen ja puolustusvoimien suunnitelmien mukaan yhdeksän kuukauden pituisen tai sitä lyhyemmän varusmiespalveluksen suorittaa ikä-

luokasta noin 65 prosenttia. Tämän perusteella ehdotamme, että siviilipalvelusmiesten nykyinen noin 13 kuukauden pituinen palvelusaika lyhennettäisiin kahdeksaksi kuukaudeksi.

Lisäksi aloitteessa ehdotetaan muun muassa, että uusia palveluspaikkoja ei tarvitsisi enää erikseen hyväksyttää asetuksen muutoksilla, mikä helpottaisi siviilipalveluspaikkojen saamista.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1 Varusmiespalvelusajan lyhentäminen ja siviilipalvelusaika ennallaan

Varusmiespalveluksesta säädettyssä asevelvollisuuslaissa olevia varusmiespalvelusaikoja muutettiin vuonna 1997 annetulla hallituksen esityksellä. Lainmuutoksella toteutettiin varusmiesten palvelusaikauudistus, joka vahvistettiin 16.1.1998 ja joka tulee voimaan 1.7.1998 lukien. Uusiksi varusmiesten palvelusajoiksi säädettiin 180, 270 ja 362 vuorokautta (HE 184/1998 vp).

Uuden lain mukaan noin puolet varusmiehistä suorittaa 180 päivän varusmiespalveluksen. Erikoistehtäviin koulutettava miehistö palvelee joko 270 tai 362 päivää ja johtajatehtäviin koulutettavat 362 päivää. Tämän seurauksena lyhyemmän aikaa koulutettavan miehistön palvelusaika lyhenee, mutta johtajatehtäviin koulutettavien ja vaativimpiin erityistehtäviin koulutettavan miehistön palvelusaika pitenee. Keskimäärin palve-

lusaika lyhenee kuukaudella. Eduskunnan puolustusvaliokunnan asevelvollisuuslakiehdotuksesta antamasta mietinnöstä (PuVM 2/1997 vp) ilmenee, että suunnittelun perustana on, että noin 50 % varusmiehistä tulee palvelemaan 180 vuorokautta, noin 15 % 270 vuorokautta ja noin 35 % 362 vuorokautta. Aseettoman varusmiespalvelun pituus päätettiin jättää tehdyn lainmuutoksen hyväksymisen jälkeenkin ennalleen eli 330 päiväksi.

Tässä yhteydessä hallitus ja eduskunta eivät tehneet päätöksiä vastaavista siviilipalvelusmiesten palvelusajojen lyhentämisistä. Lisäksi on tiedossa, että hallituksen piirissä valmistellaan siviilipalveluslakiin tarkistuksia, jotka koskevat muun muassa siviilipalvelusmiesten lomaoikeuden yhdenmukaistamista varusmiesten vastaaviin oikeuksiin nähden ja uuden hallintovalituslain kirjaamista siviilipalveluslain muutoksenhakuäänöksiin. Tietävästi hallitus ei tässäkään esityksessä tule ehdottamaan vastaavia palvelusajan lyhennyksiä siviilipalvelukseen kuin nyt to-

teutumassa olevassa varusmiesten palvelusaikauudistuksessa tapahtuu.

1.2 Sodan ajan palvelu

Voimassa olevan siviilipalveluslain (1723/1991) 1 §:ssä siviilipalvelusvelvollisuudesta säädetään, että asevelvollinen, joka vakuuttaa uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnonsyiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta rauhan aikana ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään. Asepalveluksesta voidaan tämän säännöksen mukaan vapauttaa vain rauhan aikana. Säännös mahdollistaa siviilipalveluksen rauhan aikana suorittaneen määräämisen sodan aikana aseellisiin maanpuolustustehtäviin. Puolustusvoimien ja siviilipuolustuksen tehtävistä sodan aikana tai sotaan verrattavan kriisin aikana säädetään muun muassa puolustus- ja valmiustilaelaissa.

1.3 Palveluspaikkaa koskevat säännökset

Voimassa olevan siviilipalveluslain 15 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään siviilipalvelusmiesten palveluspaikoista muun muassa, että siviilipalvelus suoritetaan asetuksella säädettävän suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa harjoittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa. Säännöksen nykyinen muotoilu edellyttää sitä, että kaikki yksittäiset palveluspaikat tulee hyväksyttävä siviilipalvelusasetuksessa. Menettely on sangen jäykkä ja myös epätarkoituksenmukainen, koska se aiheuttaa uusien yksityisoikeudellisten palveluspaikkojen hyväksymisen suhteen tarpeetonta viivytystä tilanteessa, jossa palveluspaikoista on pulaa.

1.4 Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun ehdonalaisten vapaus

Voimassa olevan lain 29 §:n mukaan siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa ja voi suorittaa hänelle osoitetussa paikassa asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen. Säännös merkitsee sitä, että jos tällainen henkilö ei kykenisi suorittamaan jäljellä olevaa palvelusaikaa sen vuoden loppuun mennessä, kun hän täyttää 30 vuotta, häntä ei voida nykyisen lain mukaan päästää enää ehdonalaiseen vapauteen.

Säännös johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen ja on varsin epätarkoituksenmukainen.

2. Aloitteeseen sisältyvät ehdotukset

Siviilipalvelusmiesten palvelusajan lyhentäminen 240 päivään

1.7.1998 voimaan tuleva asevelvollisuuslain muutos merkitsee varusmiesten keskimääräisen palvelusajan lyhenemistä kuukaudella ja yleisimmän palvelusajan lyhenemistä kahdella kuukaudella. Tämä merkitsee varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten palvelusajojen keston suhteessa käytännössä paluuta väliaikaislain tilanteeseen (1987—1991). Verrattuna varusmiesten yleisimpään palvelusaikaan siviilipalvelus olisi kestoltaan jopa vielä epäsuhtaisempi kuin väliaikaislain aikana: tuolloin se oli siihen nähden kaksinkertainen (240/480 vrk), nyt siitä tulisi yli kaksinkertainen (180/395 vrk).

Jotta nykyinen tilanne palvelusajojen suhteen säilyisi, tulisi siviilipalvelusaikaa lyhentää vastaavasti. Yleisimmän varusmiespalvelusajan mukaan laskettuna siviilipalvelusaika olisi näin ollen 300 päivää. On kuitenkin lisäksi otettava huomioon, että siviilipalvelusaika on jo nyt huomattavan pitkä suhteessa varusmiespalvelusaikaan.

Siviilipalvelusajan lyhentämistä puoltavat siviilipalvelusasiain neuvottelukunnalle annetut oikeudelliset asiantuntijalausunnat. Palvelusajoihin on otettu kantaa myös kansainvälisissä järjestöissä (YK:n ihmisoikeustoimikunta, Euroopan neuvoston ministeritoimikunnat sekä Euroopan unionin toimielimet), joissa on hyväksytty useita siviilipalvelusta koskevia suosituksia. Näille kannanotoille on yhteistä periaate, jonka mukaan siviilipalveluksen tulee olla kestoltaan kohtuullisessa suhteessa varusmiespalvelukseen. Euroopan parlamentin hyväksymän lausuman ("Macciocchin julkilausuma" 7.2.1983) mukaan siviilipalveluksen ei pitäisi olla lainkaan asepalvelusta pidempi.

Palvelusajojen mitoituksessa ovat merkityksellisiä myös syrjintäkiellon sisältävät kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Erään asiantuntijalausunnon mukaan YK:n ihmisoikeuskomitea saattaisi pitää siviilipalvelusaikaa syrjivänä, mikäli siviilipalvelusaikaa ei lyhennetä. Lisäksi asiantuntija toteaa, että Suomen hallitusmuodon 16 a §:n 1 momentti "ilmentää ajatusta, jonka mukaan lainsäätäjän ja muiden julkisen vallan käyttäjien velvollisuutena ei ole ainoastaan pi-

dättyä loukkaamasta perus- ja ihmisoikeuksia, vaan myös edistää oikeuksien täysimääräistä toteutumista" ja päättyy tämän perusteella tukemaan siviilipalvelusajan lyhentämistä.

Vuosien 1987—1991 väliaikaislain aikana Amnesty International piti siviilipalveluksen kestoa rangaistuksenomaisena ja adoptoi suomalaisia totaaliikieltäytyjiä mielipidevankeina. Mikäli siviilipalvelusaikaa ei lyhennetä, tulee Amnesty taas adoptoimaan totaaliikieltäytyjiä mielipidevankeina. Tämän kannan Amnesty on ilmoittanut sekä Suomen viranomaisille että Aseistakieltäytyjäliitolle.

Siviilipalvelusaika on aina ollut sidoksissa varusmiesten palvelusaikaan. Vuoden 1986 loppuun asti voimassa olleessa laissa siviilipalvelusaika laskettiin siten, että se oli 120 päivää pidempi kuin asevelvollisuuslain mukainen yleinen palvelusaika. Vuonna 1987 pidennys korotettiin 240 päivään.

Viime vuonna hyväksytyn valtioneuvoston turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan "siviilipalveluksen kehittämisessä on tärkeää huolehtia siitä, että palvelusolosuhteet ja palvelusaika kehittyvät vertailukelpoisesti varusmiespalvelukseen nähden".

3. Aloituksen yksityiskohtaiset perustelut

1 §. Siviilipalvelusvelvollisuus (sodan ajan palvelu). Ehdotamme, koska sotilaallisesti koulutamattomien henkilöiden määrääminen aseellisiin tehtäviin sodan aikana olisi kyseenalainen toimenpide Suomen allekirjoittamien ihmisoikeussopimusten kannalta ja koska olisi myös

aseellisen maanpuolustuksen kannalta tarpeellista, että siviilipalvelusvelvollisuutta ei laissa rajattaisi ainoastaan rauhan aikaan. Ehdotamme säännöksestä poistettavaksi sanoja "rauhan aikana".

3 §. Siviilipalvelusaika. Ehdotamme, että siviilipalvelusmiesten palvelusaika mitoitetaan lähemmäksi sitä aikaa, jonka suurin osa (noin 65 %) tulevista varusmiehistä suorittaa uusien asevelvollisuuspalvelusaikamääräysten perusteella. Näin ollen siviilipalvelusmiesten nykyinen, noin 13 kuukauden palvelusaika (395 vuorokautta) lyhennettäisiin 8 kuukauteen (240 vuorokauteksi).

15 §:n 1 momentin 4 kohta. Ehdotamme, että asetuksella ei tarvitsisi enää erikseen hyväksyttää yksityisoikeudellisissa yhteisöissä sijaitsevia palvelupaikkoja. Kohdasta poistettaisiin sanat "asetuksella säädetään".

29 §:n 1 momentti. Ehdonalainen vapaus. Ehdotamme, että siviilipalvelusrikoksesta tuomittu voitaisiin päästää ehdonalaan vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa suorittaa hänelle osoitetussa paikassa asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen. Tällöin jäljellä oleva palvelusaika voidaan suorittaa myös sen vuoden päätyttyä, jolloin hän on täyttänyt 30 vuotta. Ehdotus poistaisi nykyiseen lakiin sisältyvän esteen tuomita ehdonalaan vapauteen niissä tilanteissa, jolloin jäljellä oleva palvelusaika jatkuisi yli sen, kun henkilö täyttää 30 vuotta.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

siviilipalveluslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annetun siviilipalveluslain (1723/1991) 1 ja 3 §, 15 §:n 1 momentin 4 kohta sekä 29 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä on 29 §:n 1 momentti osaksi laissa 1271/1993, seuraavasti:

1 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Asevelvollinen, joka vakuuttaa uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvien vakavien omantunnonsyiden estävän häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (452/1950) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

3 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 240 päivää.

15 §

Palveluspaikat

Siviilipalvelus suoritetaan:

4) suomalaisen yleishyödyllistä toimintaa har-

joittavan yksityisoikeudellisen yhteisön tai säätiön palveluksessa.

29 §

Ehdonalainen vapaus

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaan vapauteen, jos hän ilmoittaa haluavansa suorittaa hänelle osoitetussa paikassa asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen. Tällöin jäljellä oleva palvelusaika voidaan suorittaa myös sen vuoden päätyttyä, jolloin hän on täyttänyt 30 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 1998

Jaakko Laakso /vas
Esko-Juhani Tennilä /va-r
Janina Andersson /vihr
Anne Huotari /vas
Säde Tahvanainen /sd
Tapio Karjalainen /sd
Eila Rimmi /vas
Esko Helle /vas
Pirjo-Riitta Antvuori /kok

Tuija Brax /vihr

Reino Laine /vas
Pekka Saarnio /vas
Mikko Kuoppa /va-r
Iivo Polvi /vas
Erkki Pulliainen /vihr
Tuija Maaret Pykäläinen /vihr
Heikki Rinne /sd
Kalevi Olin /sd
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr

Irina Krohn /vihr
Pentti Tiusanen /vas
Annika Lapintie /vas
Jorma Kukkonen /sd
Satu Hassi /vihr
Eva Biaudet /r
Marjatta Vehkaoja /sd
Risto Kuisma /rem
Pia Viitanen /sd

Tuula Haatainen /sd